

Виховна діяльність у школі, що утверджує особистісно зорієнтовані методики виховання, є наскрізною і входить до планів роботи всіх підрозділів навчального закладу.

СУЧАСНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Виховна робота у школі

Побудова навчально-виховного процесу у школі на принципово нових засадах вимагає прийняття базовими такі загальнопедагогічні позиції: гуманізація системи; індивідуалізація та диференціація навчання й виховання учнів; пріоритетний розвиток загальнолюдських якостей та властивостей особистості — порядності, чесності, милосердя, доброзичливості тощо; культивування позитивних емоцій та збагачення емоційно-вольової сфери учнів; організація життєдіяльності учнів у стінах навчального закладу як поєднання різних видів діяльності та змістовного спілкування; демократизація стосунків у системі «педагог—учень». Виховна діяльність у школі, що утверджує особистісно зорієнтовані методики виховання, є наскрізною і входить до планів роботи всіх підрозділів навчального закладу. Мета виховної роботи — це формування громадянина через його політичну, правову, трудову, економічну, культурну освіченість, через практичну участь у суспільно значущих справах.

Основним завданням виховної роботи у школі має стати створення умов для формування та розвитку учнівської молоді як фахівця й особистості, їхніх уподобань, здібностей, талентів, інтелектуальності, забезпечення трудової підготовки молодого покоління, виховання національної й загальнолюдської моралі, духовності та культури. Разом з тим пріори-

тетним напрямом виховної роботи в умовах переходу до ринкової економіки повинно стати професійне виховання, яке не слід ототожнювати із традиційно розповсюдженим поняттям «трудове виховання».

Трудова підготовка у школі

Зауважимо, що в теорії та історії педагогіки поняття «трудове виховання» охоплює такі його напрями, як формування позитивного ставлення до праці і професійну орієнтацію учнів. Ці питання є актуальними у вихованні школярів.

Трудова підготовка у школі спрямована на формування найважливіших рис особистості майбутнього фахівця. На уроках праці, з одного боку, учні мають можливість систематично засвоювати знання, уміння й навички праці, що забезпечує їхній розумовий розвиток, а з іншого — створення продукту вперше залучає учнів у суспільну суть праці в нашому суспільстві, що дозволяє формувати високі громадянські якості, прагнення, мотиви. Поняття «трудова підготовка» майже ідентичне поняттю «підготовка до праці», їх часом використовують як синоніми. Підготовка до праці має здійснюватись як система, яка охоплює основні елементи: предмети з основ наук, трудове навчання, позакласну роботу, продуктивну працю.

На думку І. Фрейтаг, трудову підготовку можна визначати як політехнічну, якщо на уроках учні виготовляють вироби технічного характеру, частково знайомляться з їх призначенням

і «дією машин, механізмів, технічних об'єктів». Автор користується традиційним поділом завдань політехнічної підготовки на освітні, виховні та розвивальні. До освітніх належать ті, що спрямовані на формування в учнів спеціальних знань і вмінь організовувати свою працю та робоче місце; аналізувати трудове завдання та планувати роботу; використовувати технічні рисунки та креслення; виконувати розмічування матеріалу різними способами, а також основні технологічні операції; оволодівати знаннями про виробництво та властивості матеріалів. Виховні завдання передбачають виховання працелюбності, бережливого ставлення до дорученої справи, уміння працювати в колективі. Розвивальні спрямовані на вдосконалення сенсорної сфери дитини, на розвиток образного й логічного мислення, просторової уяви, конструкторських і творчих здібностей.

Зміст трудової підготовки учнів повинен складатися з комплексу знань і вмінь, які є основою програмних вимог, а саме:

- попереднє планування трудових дій;
- здійснення підготовчих робіт;
- культура та організація праці;
- розширення політехнічного світогляду учнів.

Політехнічний принцип у навчанні передбачає наявність предметів праці (матеріалів), знарядь праці (інструментів) і самої праці людини. У процесі продуктивної діяльності предмет праці в результаті дій знарядь праці перетворюється на продукт праці (закінчений виріб). Тобто матеріали, інструменти,

продукти праці й сама праця, на думку дослідників, складають основу визначення змісту знань і вмінь, які сприяють вихованню культури праці учнів у загальноосвітній школі.

Загальнотрудові вміня

Серед загальнотрудових умінь виділяють уміння виконувати завдання не тільки індивідуально, а й на умовах спільної праці. До загальнотрудових умінь і навичок В. Чебишева відносить: визначення мети, планування, організацію праці, контроль і регулювання, виявлення й усунення помилок у роботі.

Інший підхід до змісту трудового політехнічного навчання та класифікації необхідних знань школярів пропонує В. Машиністов, який ділить знання на розрахунково-графічні, контрольні-пошукові, вимірювальні, оздоблювальні, монтажні й економічні.

Аналіз науково-методичної літератури та сучасної педагогічної практики дає змогу узагальнити підходи до змісту трудової підготовки учнів та ефективного виховання в них елементів культури праці. Зокрема, у визначенні змісту трудового навчання можна запропонувати такий перелік тісно пов'язаних між собою знань і вмінь:

- знання матеріалів, їх властивостей та вміня визначати візуально й у процесі спостережень, дослідів основні властивості матеріалів, вибирати з них потрібні при виготовленні виробів і раціонально їх використовувати;
- знання про знаряддя праці та вміня визначати їх та оперувати ними (про

техніку, принципову будову машини, про ручне знаряддя праці та правила користування ним);

- уміння правильно зберігати, користуватись ручним знаряддям праці, вибирати необхідні з них для виконання роботи, перевіряти їх справність і придатність для використання, налагоджувати їх до роботи;
- знання про трудову діяльність людини, вимірювання, різання, монтаж, оздоблення), здійснення самоконтролю й оцінка результатів праці;
- уміння правильно організовувати своє робоче місце, дотримуватися правил особистої гігієни та техніки безпеки, планувати роботу й виконувати її за зразком, технічним рисунком, технологічною картою, із творчим підходом здійснювати основні трудові операції (читати креслення, ескізи, визначати розміри заготовок, аналізувати вироби, застосовувати самоконтроль та оцінювати результати праці, регулювати моделі, знаходити помилки й виправляти їх, організовувати свою діяльність у колективі);
- знання про продукти праці, уміння їх виготовляти, включаючи знання про продукти праці з різних матеріалів, макети та моделі, деякі машини й технічні пристрої; усвідомлене розуміння призначення виробу;
- уміння виготовляти передбачені навчальною програмою продукти праці, бережливо до них ставитися, знаходити можливості вдосконалювати конструкцію виробу.

Професійне виховання — основна ланка соціалізації та формування культури праці. Професійне виховання в широкому розумінні — функція суспільства, яка забезпечує його економічний і соціальний розвиток через передачу новим поколінням досвіду професійної діяльності попередніх поколінь відповідно до вимог часу.

Процес професійного виховання є складним і багатограним. Він охоплює всі галузі професійної освіти, життя, побуту і включає, з одного боку, активну діяльність учителів, які здійснюють вплив на учнів, а з іншого — різноманітну діяльність самих учнів. При цьому вони не тільки оволодівають певними навичками, а й засвоюють норми та правила поведінки.

В. Ковальчук

